

Д-р Пламен Лазаров

Колеж по туризъм –
Благоград

Пл. Лазаров е завършил УНСС – София (1989). Има допълнителна квалификация по холандски език в СУ „Св. Кл. Охридски“. От студентските си години и досега работи в системата на туризма. Основните му професионални интереси са по проблемите на подготовката и квалификацията на туристическите кадри в България. На тази тема е защитил и дисертационен труд (2003).

ОТНОСНО ФАКТОРИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ ТУРИЗЪМ

Известно е, че туризмът се обуславя от наличието на определени фактори, които служат като необходима основа за неговото развитие. Тяхното наличие предопределя възможностите за туристическата дейност и за нейното разнообразие. Страни и региони, които имат благоприятни условия за туризъм, при правилна политика и организация се развиват динамично като средища на туризъм и бележат успехи като предпочитани и желани туристически дестинации.

Обобщено може да се приеме, че основни фактори за развитие на туризма са *туристическите ресурси, материалната база и кадровият потенциал*, ангажиран в различните сфери на туристическата дейност. Първият фактор е обективно съществуващ, но той се открива, приобщава и използва съобразно желанията и възможностите на обществото, неговите интереси и търсения в обхвата на туристическата индустрия. Материалната база е дело на човешката дейност и е в зависимост от икономическата политика на обществото. Туристическите кадри - изключително важен фактор за успешен туризъм - са резултат на преднамерена държавна и фирмена политика, насочена към проспериращо общество.

В България обект на сериозно внимание са и трите тези фактора с цел ускорено развитие на националния туризъм и утвърждаването му като един от приоритетите в икономиката на страната.

Туристическите ресурси – както в природна, така и антропогенен аспект, са обект на все по-засилващо се внимание с оглед тяхното максимално използване за нуждите на различните видове туризъм.

Природните туристически ресурси определят курортно-туристическата база на страната, включваща целия потенциал от природни обекти, явления и условия за туристическа дейност. Значителна част от територията на България е законово защитена природа. Общата площ на 732-те защитени територии е около 600 000 ха, което представлява 5,4 % от територията и акваторията на страната. Природни забележителности са редица морфоложки образowania и феномени; 260-те планински и крайморски езера; 223-те минерални извори с общ дебит около 3200 л/сек, повечето от които с доказани лечебни качества. България е една от шестте най-богати страни в Европа с минерални води и лечебна кал (пелоиди).

Природният фактор придобива все по-голямо значение за националния туризъм, и то не само за маршрутно-познавателния, развлекателния, селския, ловния, риболовния и екотуризма, но и по отношение на неговата рекреационна значимост. Изчислява се, че общата рекреационна територия на страната е около 40 000 км², което е 36 % от нейната площ. Това е благодатна предпоставка за туристическа дей-

ност и за повишаване имиджа на България като туристическа дестинация. Все още обаче природните дадености не се използват пълноценно. Изключение прави Черноморското крайбрежие, обект на голям интерес и посещаемост от чужденци и българи.

Антропогенните туристически ресурси са дело на човека или са открити от него. И те, както и природните ресурси, са тясно свързани с човешката дейност, но имат главно познавателно въздействие за разлика от преимуществено рекреационното значение на природните ресурси. Главната особеност на антропогенните туристически ресурси се изразява в тяхното голямо разнообразие: историко-археологически паметници и уникални образци на материалната култура и изкуство от различни исторически епохи; архитектурно-етнографски забележителности; култови и религиозни обекти; музеи и музейни комплекси и редица други обекти, реликви и материали, характеризиращи миналото и настоящия бит и култура на населението по нашите земи.

Ресурсното осигуряване на туризма е необходимо условие и важен фактор за неговото развитие при наличието на правилна политика по рационално използване на природните и антропогенните дадености на страната и на отделните нейни региони.

Материалната база на националния туризъм непрекъснато се разширява, обогатява и модернизира. Тя е най-динамично променящият се туристически фактор. Строежът на хотели, тяхното съвременно обзавеждане, оформянето на туристически комплекси, въвеждането на информационни и комуникационни технологии, насочени към ускореното и облекчено обслужване на туристите, променя облика на туристическа България.

Понастоящем броят на хотелите в страната е 1230 с 201 000 легла (48 % по Черноморието); хижите са 128 със 7 800 легла; къмпингите – 18 (1200 легла) и другите места за отдих и почивка – 179 (1100 легла). Освен това в действие са 123 почивни станции (28 морски, 38 планински и 57 балнеоложки), а също и 178 селища с изяви туристически функции. В престижните хотели обслужването става по приетата в редица

страни система “инклузив” (всичко включено в цената). В България вече се предлагат 80 вида туристически услуги (в Европа – над 100).

Материалната база е важен фактор за утвърждаване на страната като туристическа дестинация и за привличане на туристи, чиито брой в последните години непрекъснато нараства. Така например, докато през 2000 г. дошлите в България с туристическа цел са 2,4 млн. души, през 2006 г. те са били вече 4,4 млн. (нарастване с 92 %). Към тях могат да се прибавят и лицата, посетили страната ни с цел бизнес, на гости и по други причини, като за 2006 г. броят им е съответно: 330 000; 630 000 и 4000. Така общият брой на туристическите посещения в страната ни е достигнал 5,2 млн. души (всички цитирани данни са закръглени). През същата 2006 г. най-голям е бил притокът на туристи от страните на ЕС (51,5 % от всички посетители на България).

Приходите от международния туризъм показват тенденция на непрекъснато увеличение, като за периода 2000-2006 г. те са нараснали близо два пъти, достигайки през 2006 г. 2060 млн. евро.

Третият, но основен фактор за развитие на националния туризъм – **туристическите кадри**, изисква особено внимание както относно тяхната базисна подготовка, така и в обхвата на продължаващото им образование и професионална квалификация в условията на трудовата им дейност. След бързия темп на нарастване на учебните заведения, подготвящи туристически кадри, в последно време има известен стабилитет в утвърдените или утвърждаващи се висши и средни учебни заведения и тяхното профилиране. През учебната 2006/07 година в България са функционирали 15 висши учебни заведения с факултети и катедри по туризъм. През годината в тях са обучавани около 4500 студенти, от които близо 4000 – в бакалаварска степен и над 500 в магистърска. Броят на последните нараства. Преподавателският състав включва малко над 350 души, от които 15 професори (повечето в пенсионна възраст), 45 доценти, а останалите – асистенти. Голямата част от преподавателите не са хабилизирани, което създава трудности в тяхната работа от гледна точка на ЗНСНЗ (Закона за научните степени и научните звания). През 2006 г. осем преподаватели са защитили доктор-

ска дисертация с тематика от областта на туризма, а 15 са зачислени в докторантура.

Колежите по туризъм в страната са 12 и обучават около 2200 студенти. Три от тях са чуждестранни. И в колежите преобладаващата част от преподавателите са нехабилитирани. Освен това в 15 учебни заведения се изучава специалност „Туризъм“ с чуждестранно участие.

Специализираните средни училища по туризъм, хотелиерство и ресторантьорство в страната са 12, а броят на паралелките по туризъм в гимназиите – 140. В страната функционират над 430 центрове по туризъм, почти изцяло в рамките на туристическите фирми. В тях се дава краткотрайна актуална, но несистемна подготовка на работещите в туристическата индустрия, изцяло с насоченост към практиката.

Общият брой на обучаващите се в различните учебни заведения и професионални звена по туризъм е 14 000 младежи и девойки, което е недостатъчно като контингент за покриване нуждите на националния туризъм. По данни на туристическите фирми конкретно за туристическия сезон на 2007 г. не са достигали 5000 квалифицирани специалисти по професиите: мениджъри, екскурзоводи, аниматори, камериерки, сервитьори и др. Тази липса на кадри се обяснява с обстоятелството, че в последно време ежегодно над 1500 квалифицирани туристически кадри с добра езикова подготовка заминават на работа в чужбина, привлечени от по-доброто заплащане на техния труд.

При акредитацията на учебните заведения с профил „туризъм“ се констатира сериозни слабости както по отношение квалификацията на преподавателския състав, учебните програми и производствения стаж, така и относно материалната база за обучение – компютърна и интернет обезпеченост и организирането на специални информационни центрове за учебна дейност. Не се работи по проблема за следдипломната образованост и професионална квалификация на кадрите, нуждата от която е всепризната.

Сериозна слабост в системата за научно обслужване на туризма и подготовката на туристически кадри е липсата на синхрон, координация и приемственост между отделните образователни институции и звена и дори на елементарна съгласуваност между тях. Това се отнася не само за вертикалната структура (профилирани гимназии,

колежи, университет), но и между самите висши учебни заведения. В някои от тях главна насоченост е икономиката и управлението на туризма; в други – географията; в трети – технологията на туристическата дейност в различни нейни аспекти. Наблюдават се отклонения от основни направления в подготовката на кадрите в зависимост от специалностите на преподавателите, като в някои случаи те се оказват неадекватни от гледна точка на практиката. Не са изключение и случаите един преподавател да обслужва няколко учебни заведения, в които той е гост и работи непълноценно. Недостатъчно внимание и грижи се отделят на кадрите, които имат възможности за научно израстване и подготовка като бъдещите дейци в туристическата образователна и квалификационна дейност. Не се работи за преодоляване на негативното обществено мнение към работещите в системата, особено на тези от групата на обслужващия персонал, поради което там попадат понякога недобре подготвени лица. Поради недостатъчната им квалификация, а и поради липса на материални стимули, те не се задържат за дълго на едно място. Не са поставени на подобаващо йерархично равнище работещите от информационната група туристически кадри – екскурзоводи, администратори, аниматори и др., а те дават лице на туристическа България. Недостатъчно се прави за тяхната професионална квалификация с оглед пряката им профилирана дейност. Не са на необходимото равнище маркетинговите проучвания, анализи и прогнози в туристическата индустрия – както в глобален, така и в национален, а конкретно – и във фирмен аспект, с оглед разработване на обща диференцирана стратегия за обучение и професионална квалификация на кадрите. Много ограничени са връзките и взаимодействието на фирмените мениджъри и маркетинговите дейци със съответните институции и звена, прогнозиращи и направляващи развитието на отрасъла в класическите туристически държави в Европа и в света, от опита на които българският туризъм има голяма нужда. Но за целта в страната ни трябва има представителен държавен орган (министерство), който да осъществява необходимата международна дейност и да направлява в правилна посока развитието на отрасъла.

Съчетано, тези три фактора – туристически ресурси, материална база и кадрови потен-

циал, – формират облика на националния туризъм и определят неговото качество и перспективно развитие. Тяхното усъвършенстване, модернизиране и рационализиране повишава авторитета на страната ни като туристическа дестинация.

Литература

- Бъчваров, М., Цв. Тончев. Основи на туризма. С., 1996.
Воденска, М., Въведение в туризма. С., 2004.
Рибов, М. Туризмът на новото хилядолетие. С., 2000.
Тончев, Зв. Туристическите кадри – обучение, квалификация, развитие. Изд. „Фокус“, С., 2007.
*** Статистически справочник – туризъм. НСИ. С., 2000-2006 г.

About the factors of developing national tourism

Plamen Lazarov

Colliege of Tourism. Blagoevgrad

Summary

Tourism has been recognized as a priority sector of the Bulgarian Economy. That is the reason to pay special attention to the three most important factors of its accelerated development, namely: tourist resources, facilities and personnel. Based on the analysis of current state of tourism, this paper suggests some conclusions and recommendations for its modernization and optimization. The problem of personnel has been thoroughly discussed and serious difficulties outlined. The author argues that a state agency of tourism should be set up (Ministerial level), which should coordinate the tourist sector in this country.